

Utdanningsdirektoratet
Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO

Deres ref

Vår ref
201103104-/RSP

Dato
16.09.2011

Voksnes rett til grunnskoleopplæring etter opplæringsloven kap. 4A

Departementet ber om at direktoratet legger følgende lovforståelse knyttet til omfanget av voksnes rett etter opplæringsloven kap. 4A til grunn:

Det følger av ordlyden i opplæringsloven § 4A-1 første ledd første punktum at voksne som "[..] *treng grunnskoleopplæring* [..] har rett til slik opplæring så fremt de ikke har rett til videregående opplæring etter § 3-1. At den voksne "treng" det er dermed et inngangsvilkår for rett til opplæring etter § 4A-1.

Annet punktum i første ledd fastsetter at retten "*til vanlig*" omfatter de fagene den voksne trenger for å få vitnemål for fullført grunnskoleopplæring for voksne. Departementet forstår denne ordlyden slik at den uttrykker hva en voksen med rett til vanlig maksimalt har krav på (det vil si en angivelse av yttergrensen for hvilke fag som skal inngå i opplæringen – i den forstand at man normalt ikke vil ha krav på opplæring i fag som musikk, kunst og håndverk, kroppsøving etc.). Etter departementets oppfatning kan ordlyden likevel ikke leses slik at den stiller krav om at den voksne må sikte mot vitnemål dersom vedkommende ikke ønsker dette selv. Denne lovforståelsen støttes av ordlyden i første ledd tredje punktum om at opplæringen skal tilpasses behovet til den enkelte.

Departementet legger etter dette til grunn at voksne som "treng" grunnskoleopplæring, også har rett til å ta deler av de fagene som de har behov for. Den samme lovforståelsen er kommet til uttrykk i St.meld.nr.44 (2008-2009) hvor det heter:

*"At opplæringen skal tilpasses til den enkeltes behov, innebærer at det ikke er noe krav om at den voksne må gjennomføre opplæring i hele fag."*¹

Departementet vil understreke at uansett om den voksne ønsker full grunnskoleopplæring eller opplæring kun i deler av fag, skal opplæring etter § 4A-1 til vanlig gjennomføres med utgangspunkt i læreplanene for fag. Dette følger av at læreplanverket, som er fastsatt i forskrifts

¹ Punkt 3.2.2 i meldingen.

form, ligger til grunn for opplæring som gis etter opplæringsloven. Læreplanverket må imidlertid tilpasses den voksnes situasjon, jf. også forskrift til opplæringsloven § 1-2 hvor det heter at læreplanverket *så langt det passer* også skal brukes i grunnskoleopplæring for voksne.

Selv om det følger av loven at opplæringen skal tilpasses den voksnes situasjon, er det etter departementets syn likevel ikke rimelig at dette tolkes så strengt at man er avskåret fra å tilby visse standardiserte opplegg/kurs som er tilpasset behovet til en større gruppe voksne. Forutsetningen må imidlertid være at dette ivaretar den enkelte voksnes behov i tilstrekkelig grad (dette gjelder både opplæringens innhold og organisering).

Departementet vil peke på at voksne som ikke i rimelig grad vil få tilfredsstilt sitt behov for opplæring innenfor rammen av mer standardiserte opplegg/kurs, eventuelt vil kunne ha krav på ytterligere tilpasning i form av spesialundervisning med mindre de tilbys et annet opplegg som er tilstrekkelig tilpasset deres behov. I lovforarbeidene følger det således av spesialmerknaden til § 4A-2 om spesialundervisning at når en vurderer forholdet mellom vanlig tilpasset undervisning for voksne og spesialundervisning må en *"[...] likevel ta omsyn til at undervisningsopplegget for voksne i utgangspunktet vil vere meir tilpassa behov den enkelte har enn det som er tilfellet etter normalordninga i vanleg grunnskole."*

Rettighetene til voksne i opplæringsloven kap. 4A, er koblet til det enhver tid gjeldende læreplanverket. I det gjeldende læreplanverket inngår de fem grunnleggende ferdighetene som et sentralt element. Disse er et uttrykk for samfunnets oppfatning av hva som er viktige redskap for at den enkelte skal kunne klare seg i livet, både under utdanning, i arbeidslivet og på annen måte. Dette innebærer at dersom den voksne trenger opplæring i én eller flere av de grunnleggende ferdighetene, vil vedkommende innenfor rammen av læreplanene for de fem fagene som ellers må til for å få vitnemål for voksne ha rett til opplæring i den eller disse ferdighetene.

En særlig utfordring knytter seg til den grunnleggende ferdigheten *å kunne bruke digitale verktøy*. Dette fordi IKT ikke er et eget fag, men er integrert i læreplanene/kompetanse-målene for det enkelte fag. I vurderingen av om voksne med rett etter § 4A-1 ved behov kan kreve opplæring i grunnleggende digitale ferdigheter, er det etter departementets syn naturlig å ta utgangspunkt i opplæringslovens formålsbestemmelse i § 1-1, hvor det slås fast at opplæringen skal *"[...] utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet."* I lys av samfunnsutviklingen – hvor evnen til å bruke digitale verktøy etter hvert er blitt nødvendig for å klare seg under utdanning, i arbeids-, samfunns- og dagligliv – vil opplæring i digitale ferdigheter naturlig falle inn under dette formålet.

Departementet forstår etter dette loven slik at voksne med rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1 kan kreve opplæring i digitale ferdigheter når behovet er knyttet til dette, med utgangspunkt i kompetansemålene for de digitale ferdighetene i læreplanene for de fem fagene som voksne må ha sluttvurdering i for å få vitnemål, men likevel tilpasset den voksnes behov.

Med hilsen

Johan Raaum (e.f.)
ekspedisjonssjef

Hege Johansen

avdelingsdirektør